

תחושה של קהילה, מיצבי זהות ובדידות בקרב בני הנוער באיטליה ובבלגיה

תקציר

המונח "תחושה של קהילה" מתאר את תחושת השייכות לקהילות שונות, הכוללות ארגונים פורמאליים ובלתי פורמאליים, והיא קשורה למיקום הפיסי והגיאוגרפי, למשל, שכונה או עיר, וגם לישויות חברתיות המבוססות על אינטרסים, יעדים או צרכים משותפים (בתי ספר, ארגונים וכו'). מחקרים מצביעים על כך, שתחושה של קהילה בגיל ההתבגרות באה לידי ביטוי ב – 5 ממדים שקשורים זה בזה ב-: תמיכה וקשר רגשי בתוך הקהילה; תמיכה וקשר רגשי עם חברים; תחושת השייכות; מילוי צרכים ויצירת הזדמנויות למעורבות; ומיצוי של הזדמנויות השפעה על הקהילה. במחקר הנוכחי נמצא כי חמשת הממדים של תחושת הקהילה קשורים לתמיכה חברתית, תחושת הרווחה החברתית-פסיכולוגית ורמת ההשתתפות בקהילה.

מחקרים מראים, שתחושת הקהילה חזקה יותר בקרב בנים מאשר בקרב בנות, בעיקר בשלב של ההתבגרות המוקדמת. התהליכים של חיפוש ובחינה של מאפיינים הקשורים לכינון הזהות עשויים לקדם את בני הנוער להבנה ביקורתית של מורכבות סביבתם החברתית ולהטלת ספק ביכולתם להיענות לצרכיהם ההתפתחותיים, למשל, חיבור, אוטונומיה ומסוגלות. בנוסף, תהליך ההתבגרות משפיע גם על ירידה ברמת התחושה של קהילה, וזאת מפני שבני הנוער עוברים תהליכי סוציאליזציה בקבוצות חדשות אשר משפיעות על התנתקותם מהקהילה השכונתית.

על פי אריקסון (1976), פיתוח זהות נחשב למשימה התפתחותית עיקרית של גיל ההתבגרות. מרסיה (Marcia, 1980), זיהה שני תהליכים שמובילים לכינון זהות: אקספלורציה (חיפוש וניסוי) ומחויבות. כמו כן, הוא הגדיר 4 מיצבים של זהות (status identity-ego): פיזור זהות (היעדר אקספלורציה ומחויבות); סגירות מוקדמת (מחויבות לפני אקספלורציה מספקת); מורטוריום (עיכוב בהתחייבות); השגת זהות (מחויבות לאחר אקספלורציה, המצב האופטימאלי). גיל ההתבגרות נחשב לתקופה שמתאפיינת בתחושת בדידות. התפישות הקלאסיות מסבירות זאת על ידי רה-ארגון של מערכת ההתקשרות (העברת המיקוד ממשפחה לחברים) ואקספלורציה פעילה לקראת בחירה של מחויבות וכינון הזהות. נטען גם כי בדידות

התקציר מבוסס על המאמר:

Cicognani, E., Klimstra, T., & Goosens, L. (2014). Sense of Community, Identity Statuses, and Loneliness in Adolescence: A Cross-National Study on Italian and Belgian Youth, *Journal of Community Psychology*, 42, (4), 414 – 432.

קשורה להיעדר מיומנויות חברתית אשר אמורות לתת מענה לצרכי המתבגרים במערכות היחסים השונות. במרבית המחקרים בדידות נתפשת כתופעה שקיימת בכל ההקשרים החברתיים וביחסים. בהקשר של מחקר זה, תחושת הקהילה קשורה באופן מנוגד לתחושת הבדידות.

חשוב לציין את התלות של תחושת הקהילה בגורמים מקרו-חברתיים ותרבותיים, אם כי קשר זה נחקר במחקרים מעטים. במחקר זה נמצא כי תנאים סוציו-חברתיים טובים והון חברתי מפותח קשורים לתחושת קהילה חזקה יותר, וכי תנאים חברתיים ותרבותיים יכולים לשנות את ההשפעה של גורמי הגיל והמגדר על תחושת הקהילה. בנוסף, גורמים תרבותיים משפיעים גם על תהליכים של כינון הזהות של המתבגר.

המחקר הנוכחי בוחן את הקשר בין תחושת הקהילה (בהתייחס לשכונה או עיר מגורים) לכינון הזהות ותחושת הבדידות, בקרב בני נוער מאיטליה ומבלגיה. הבחירה באיטליה ובלגיה אינה מקרית מפני שמדינות אלה מייצגות את התרבויות של דרום אירופה וצפון אירופה. המחקר כלל כ-400 בני נוער איטלקים בגילאים 14-19, וכ-200 בני נוער בלגיים בגילאי 14-23.

תוצאות המחקר הנוכחי מצביעות על כך, שבקרב בני הנוער משתי הארצות קיימת תחושה של קהילה נמוכה, בפרט בקרב בני הנוער שמיצבי זהותם אינם מפותחים. ככול שבני נוער מפתחים מחויבויות יציבות וחזקות, כך הם מפתחים את התחושות החיוביות שלהם כלפי הקהילה ואף את תחושת השייכות. המסוגלות ליצור מחויבויות מעניקה לבני הנוער את ההרגשה שהם יכולים להשפיע על הקהילה. ממצא זה תואם את הממצאים של מחקרים קודמים המראים, שמתבגרים בעלי זהות מפותחת מגלים רמה גבוהה של ההשתתפות בקהילה. חשוב לציין, שהקשר בין כינון הזהות לתודעת השייכות לקהילה משמעותי במיוחד בקרב הנוער האיטלקי ולכן מיצבי הזהות שלהם מתאפיינים ברמה גבוהה מאוד של תחושה קהילתית.

מיצבי פיזור הזהות בקרב בני הנוער הבלגי נבדלו באופן משמעותי מקבוצות אחרות ומצביעות על רמות נמוכות ביותר של תחושת החיבור לקהילה. ניתן להסיק מכך, שהתהליכים של כינון הזהות מייצרים עבור בני הנוער את הקשרים הרגשיים עם הקהילה. לעומת זאת, בקרב בני הנוער האיטלקי תהליך זה מתרחש רק בשלב של השגת הזהות. מסקנה זו אכן תואמת את ההבדלים התרבותיים בין שתי הארצות. תלות ארוכה במשפחה הינה תופעה טיפוסית בקרב מרבית המתבגרים האיטלקים. הסביבה התרבותית באיטליה מייצרת ציפיות של הסתמכות על המשפחה עד להשגת אוטונומיה מוחלטת ולכן היא מקשה על בני הנוער להשלים את המשימה ההתפתחותית שלהם ללא הסיוע של המשפחה.

ממצאי המחקר הנוכחי איששו גם את הקשר השלילי בין תחושת הקהילה לבדידות. הגורם המנבא לגבי בדידות בקרב בני נוער איטלקים הוא ההתייחסות להורים. ממצא זה מצביע על כך, שמיומנויות חברתיות כמו משא ומתן סביב צרכיהם הרגשיים והחומריים של בני הנוער בתוך המשפחה מעלות את תחושת השייכות לקהילה וגורמות להם לחשוב כי הם יכולים למצוא את המענה לצרכיהם, והזדמנויות להשפעה במסגרות קהילתיות. הדבר מובן מאליו, וזאת לאור המשמעות הגדולה שמקבלת המשפחה בתרבות האיטלקית. הסביבה התרבותית באיטליה רואה חשיבות ראשונה במעלה בביסוס היחסים עם המשפחה והקהילה ולכן יחסיהם של בני הנוער עם חבריהם מצויים במקום השני, וכן גם לגבי החיבור שלהם לקהילה.

בקרב הנוער הבלגי התמונה היא אחרת לגמרי מפני שדווקא בדידות בהתייחס לחברים היא הגורם שנמצא בקשר הפוך עם תחושת הקהילה. הדבר מצביע על כך, שתחושת השייכות נבנית בראש ובראשונה על סמך המיומנויות החברתיות שבאות לידי ביטוי ביחסיהם עם בני נוער אחרים. ממצא זה תואם את הציפיות התרבותיות מהמתבגרים בארצות צפון-אירופה אשר אמורים קודם כל לפתח וויסות עצמי ואוטונומיה אישית. ולכן הקשרים עם חברים ומבוגרים אחרים (לא הורים) מהווים גורם חשוב יותר בפיתוח של תחושת החיבור לקהילה.

לסיכום, בשתי הארצות, בלגיה ואיטליה, קיימת רמה נמוכה של בדידות ביחס להורים והיא קשורה לתחושה של שייכות קהילתית חזקה יותר, בעוד שרמה נמוכה של בדידות מול חברים קשורה לקשר רגשי חזק עם הקהילה. יחד עם זאת, עוצמת ההשפעה של יחסים עם הורים ויחסים עם חברים היא שונה ותלויה במשתנים התרבותיים. ממצאי המחקר הנוכחי מצביעים בבירור, שהמאפיינים התרבותיים הם הגורמים המשפיעים המרכזיים על התפתחות תחושת הקהילה בקרב בני נוער.